

ICHKI OLAM VA USLUBIY MAHORAT: ERKIN A'ZAMNING 'GULI-GULI' QISSASI TALQINIDA

Saydaliyeva Aziza Ergashevna

Qarshi davlat texnika universiteti o'qituvchi

Annotatsiya. *Ushbu maqolada Erkin A'zamning "Guli-guli" qissasi badiiy tahlil qilinib, yozuvchi uslubining o'ziga xos jihatlari hamda asarda aks etgan ichki ruhiy kechinmalar yoritiladi. Muallifning individual yozish uslubi, qahramonlarning ruhiy olami tasviri va ularning hayotiy muammolari asarda qanday badiiy ifoda topgani o'rganiladi. Shuningdek, qissada inson qalbining nozik kechinmalarini ochib berishdagi tasviriy vositalar va yozuvchining mahorati tahlil qilinadi.*

Abstract. *This article provides a literary analysis of Erkin A'zam's novella Guli-guli, focusing on the uniqueness of the author's style and the inner emotional experiences reflected in the work. Particular attention is given to A'zam's individual narrative manner, the depiction of the characters' inner world, and the artistic devices employed to convey subtle psychological states of the human soul.*

Аннотация. *В данной статье проводится художественный анализ повести Эркина А'зама «Гули-гули», рассматриваются особенности авторского стиля и отражённые в произведении внутренние переживания. Особое внимание уделяется индивидуальной манере письма писателя, изображению духовного мира героев и художественным средствам, с помощью которых раскрываются тонкие психологические состояния человека.*

O'zbekiston adabiyotining zamonaviy davrida Erkin A'zam nomi har doim alohida e'tirof etiladi. Uning asarlari, xususan qissalari ham, zamon bilan hamnafas ravishda inson ruhiyati, jamiyat-muammolari va ichki kechinmalarni puxta badiiy vositalar orqali ifodalashi bilan ajralib turadi. "Guli-guli" qissasi ham shunday asarlardan biri bo'lib, unda yozuvchining uslubi va ichki ruhiy kechinmalar bir-biriga chambarchas bog'langan. Ushbu maqolada "Guli-guli"da namoyon bo'lgan uslubiy xususiyatlar, syujet va obrazlar orqali qahramonlarning ichki dunyosi, ruhiy o'zgarishlari tahlil qilinadi.

Asar syujeti va obrazlar. "Guli-guli" qissasida syujet odatiy voqealar zanjiri orqali emas, balki ruhiy qarama-qarshiliklar, xotira bo'laklari va inson qalbining ichki ovozlari orqali shakllanadi. Qahramonlarning tashqi harakatlari kamroq, ichki olami: fikrlar, tuyg'ular, hafsala va umidlar qissaning markazida turadi. Shuningdek, asarda qisqa epizodlar orqali qahramonning bolalik xotiralari, oilaviy muhit, yoshlik orzulari kabi jihatlar ochib beriladi.

Obrazlarda oddiy hayotiylik ko'zga tashlanadi: yozuvchi muloqot va maishiy tasvirlardan foydalanadi, oilaviy va ichki munosabatlarning murakkabliklarini ochadi.

Qahramonlar: farzand, ota-ona, jamiyat bilan bog'liq rollar ruhiy taranglik, orzu-umid va armonlar orqali jon topadi.

Yozuvchining uslubi: badiiy vositalar

Erkin A'zamning uslubi bir necha asosiy vositalar orqali "Guli-guli"da o'z aksini topadi:

1. Dialog va ichki monolog

Qahramonlarning o'z-o'ziga qilgan fikrlari, yurakdagi so'zsiz kechinmalar asarga chuqurlik beradi. Ichki monologlar orqali ruhiy kechinmalar ochiladi.

2. Maishiy detallar va xalqona ifoda

Asardagi oilaviy munosabatlar, kundalik hayot voqealari, mahalla, ona-ota va bolalar bilan bog'liq kichik-kichik sahnalar bular qissaga soflik va realistlik baxsh etadi. Tadqiqotlarda aytilishicha, "maishiy hayot tasvirining oilaviy munosabatlar va muloqotlar, xalqonalik va milliylikni namoyon etishdagi ahamiyati... asar syujetiga ta'siri" muhim ekanligi ta'kidlanadi.

3. Realizm va psixologizm uyg'unligi

"Guli-guli"da tashqi voqealar, holatlar ko'pincha oddiy bo'lsa ham, yozuvchi ularni psixologik darajada chuqur ochadi, qahramonlarning ichki kechinmalari, yetishmovchilik his-tuyg'ulari va orzu-umidlarining amalga oshmasligi his qilinadi.

4. Ramziy unsurlar va metaforalik til

Asardagi ramzlar bolalikdagi obyektlar, ona-ota bilan bog'liq xotiralar, farzandlik kechinmalari metafora vositasida ruhiy holatni ifodalashga xizmat qiladi. Masalan, bola nigohi, undagi orzu-umidlar, ulg'ayish va xilma-xillik orzu-umidlari ramziy qiyofa topadi.

"Guli-guli" qissasida jamiyatdagi ziddiyatlar inson hayoti va ma'naviyatiga salbiy ta'sir ko'rsatadigan muhim omillar sifatida tasvirlangan. Erkin A'zam zamonaviy jamiyatning murakkabligini, insonning ichki dunyosi va tashqi hayot o'rtasidagi kelishmovchiliklarni nozik badiiy mahorat bilan ochib beradi. Ushbu qissa o'quvchini jamiyatdagi muammolar haqida chuqurroq o'ylashga, insoniy qadriyatlarni qadrlashga undaydi.

Ichki ruhiy kechinmalar: muammolar va qarama-qarshiliklar. "Guli-guli" qissasida asosan quyidagi ruhiy kechinmalar uchraydi: Armon va yetishmovchilik hisi bolalikdagi orzular, oilaning yetarli e'tibori, sevgi yoki mehrga bo'lgan ehtiyoj. Qahramonlar ichki bo'shliqni his qiladi, ular yetishmagan narsalarni, amalga oshmagan umidlarni doimo ongida saqlaydi.

Zo'r berilgan hamda ijtimoiy bosim jamiyat, oilaviy qadriyatlar, odamlar orasidagi munosabatlar orqali insonning o'zini tutishi, "to'g'ri yo'l"ga qarash va hatto qiyinchiliklarga qarshi kurashish zarurati. Bu bosim qahramonni ichki tafakkurda sinovlarga soladi.

O'zlikning izlanishi: kimligi, o'z yo'li va maqsadi haqidagi savollar, qahramonning ichki ovozi bilan odamga bo'lgan munosabatini, o'zini topish istagini bildiradi.

Uslub va mazmunning uyg'unligi: qanday efekt yaratadi. Asarda qahramonning ichki dunyosida kechayotgan kurashlar, uning orzulari va haqiqat o'rtasidagi to'qnashuvlar chuqur ifodalangan.

Erkin A'zamning "Guli-guli" qissasida ichki ruhiy kechinmalar muhim o'rin tutadi. Yozuvchi insonning ichki dunyosini, uning ruhiyatidagi kurashlarni va ichki iztiroblarini nozik psixologik tahlil orqali ochib beradi. Asarda qahramonning o'z-o'zini anglash jarayoni va o'tmish bilan hozirgi hayot o'rtasidagi ziddiyatlar markaziy mavzulardan biri sifatida tasvirlanadi.

Erkin A'zamning bu qissadagi uslubi ruhiy kechinmalar bilan mazmunni bir butun sifatida uyg'unlashtiradi. Maishiy detallar va xalqona ifoda orqali o'quvchi qahramon bilan emotsional bog'lanadi, uning ichki tinchsizligi, umid va iztirobini his qiladi. Ichki monologlar orkestrik effekt beradi: zerikarli yoki oddiy voqealar ruhiy yuksalish yoki tushkunlik bilan naqshlanadi.

Bundan tashqari, ramz va metafora vositalari qahramonning ichki kechinmalarini tashqi manzaralar, xotiralar va hissiyotlar orqali ko'rsatadi, bu esa matn estetikasini boyitadi.

Ichki ruhiy kechinmalarning asosiy jihatlari

1. Bolalik va hozirgi hayot o'rtasidagi ziddiyat

Qahramon o'z bolalik davrini sog'inadi va uni idealizatsiya qiladi. Bolalikdagi sof va beg'ubor dunyo uning uchun hozirgi hayotning murakkabligi va sovuqligiga nisbatan bir boshpana bo'lib tuyuladi. Shu bilan birga, hozirgi hayotdagi noaniqliklar va yo'qotishlar qahramonning ichki dunyosida ruhiy iztirobni kuchaytiradi.

2. O'tmishga qaytish istagi

Qahramonning ichki kechinmalari uning o'tmishga qayta-qayta murojaat qilishida namoyon bo'ladi. Bolalik xotiralarini uning ruhiy tinchlik izlashiga sabab bo'ladi. Ammo o'tmishga qaytish imkonsizligi qahramon uchun yana bir iztirob manbai bo'lib, u ruhiy kurashga olib keladi.

3. Jamiyatga moslashishdagi qiyinchiliklar

Qahramon o'zining ichki sof qadriyatlari bilan tashqi jamiyatdagi pragmatik va sovuqqon muhit o'rtasida muvozanat topishga urinadi. Ammo jamiyatdagi ikkiyuzlamachilik va insoniy munosabatlarning yuzakiligi uning ruhiy dunyosida qarama-qarshiliklarni keltirib chiqaradi.

4. O'zligini anglash va yo'qotish qo'rquvi

Qahramon ichki kechinmalari orqali o'zining kimligini, o'zligini anglashga harakat qiladi. Ammo zamonaviy hayotdagi muammolar uning bu intilishlarini murakkablashtiradi. O'zining sof bolalik qadriyatlarini yo'qotishdan qo'rqish qahramonning asosiy ruhiy iztiroblaridan biridir.

Ichki ruhiy kechinmalarning sabablari

1. O'tmish va hozirgi zamon o'rtasidagi qarama-qarshilik

Bolalik xotiralari bilan hozirgi hayotning keskin kontrasti qahramonning ruhiy iztiroblarini kuchaytiradi. Bolalikdagi sof qadriyatlar hozirgi hayotda o'z aksini topmaydi.

2. Jamiyatning materialistik bo'lishi

Jamiyatdagi moddiylikka asoslangan hayot tarzining kuchayishi va insoniy munosabatlarning sovuqlashishi qahramonni o'z qadriyatlarini qayta ko'rib chiqishga majbur qiladi.

3. Insoniy munosabatlarning o'zgarishi

Qahramonning yaqinlari va jamiyat bilan bo'lgan munosabatlarida samimiyat va mehrning kamayishi uning ruhiy dunyosida chuqur iz qoldiradi.

Yozuvchi uslubida kechinmalar ifodasi

1. Psixologik tasvir

Yozuvchi qahramonning ichki kechinmalarini chuqur psixologik tahlil orqali tasvirlaydi. Qahramonning his-tuyg'ulari, xavotirlari va umidlari nozik detallarda ochib beriladi.

2. Lirik uslub va ramziy obrazlar

Asarda bolalikning sof va beg'uborlik ramzi sifatida "Guli-guli" obrazi qo'llanilgan. Bu obraz orqali qahramonning ichki dunyosidagi armon va orzular tasvirlangan.

3. Kinoya va ichki dialoglar

Qahramonning ichki monologlari va kinoya orqali yozuvchi uning ruhiyatida kechayotgan ziddiyatlarni yorqin aks ettiradi. Bu uslub qahramonning ichki olamini yanada ta'sirli ko'rsatadi.

"Guli-guli" qissasidagi ichki ruhiy kechinmalar inson ruhiyatining murakkabligini va jamiyatdagi o'zgarishlarning inson ruhiy dunyosiga ta'sirini yoritadi. Qahramonning o'tmishga qaytish istagi, hozirgi zamondagi muammolar bilan kurashi va o'zligini anglash yo'lidagi izlanishlari qissada chuqur psixologik talqin bilan tasvirlangan.

Guli-guli qissasi Erkin A'zam ijodida yozuvchi uslubining eng yorqin namunalardan biri hisoblanadi. Asarda syujet oddiy bo'lishiga qaramay, ichki ruhiy kechinmalar, qahramonlarning qarama-qarshiliklari, armon va umid orzulari uslubiy jihatdan ta'sirchan ifoda topadi. Yozuvchining maishiy hayot detallarini ishlatishi, xalqona tilga moyillig'i, metafora va ramzlar orqali ruhiy psixologizmni ochishi asarga chuqur mazmun va emotsional og'irlik beradi. "Guli-guli" o'quvchiga nafaqat odamiylik, balki ichki kechinmalar, orzu-umidlar va ruhiy bo'shliqlar haqida o'ylash imkonini ham taqdim etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. A'zam E. Guli-guli. Toshkent: G'afur G'ulom nomidagi Adabiyot va san'at nashriyoti, 1989. 152 b.
2. A'zam E. Javob. Toshkent: Adabiyot va san'at nashriyoti, 2003. 210 b.
3. Erkin A'zam badiiy olami: Ilmiy maqolalar va suhbatlar to'plami. Toshkent: Ma'naviyat, 2012. – 240 b.
4. Erkin A'zam asarlarida xarakter va maishiy hayot tasviri [Elektron resurs]. 2021. https://www.researchgate.net/publication/352187064_Erkin_A%27zam_asarlari_da_xarakter_va_maishiy_hayot_tasviri (data obrashcheniya: 19.09.2025).
5. Erkin A'zam qissalari sharhi [Elektron resurs]. 2022. Rejim dostupa: https://www.researchgate.net/publication/361248480_Erkin_A%27zam_qissalari_sharhi (data obrashcheniya: 19.09.2025).
6. “Guli-guli” va “Pakananing oshiq ko'ngli” qissalarida badiiy shartlilik masalalari [Elektron resurs]. Conferencea.org, 2022. Rejim dostupa: <https://conferencea.org/index.php/conferences/article/download/1038/988/1031> (data obrashcheniya: 19.09.2025).
7. Karimov I. Adabiyot va ma'naviyat. Toshkent: O'zbekiston, 1994. 250 b.
8. Realizm va modernizm uslublarining namoyon bo'lishi: O'zbek va ingliz adabiyoti misolida [Elektron resurs]. GRN Journal, 2021. Rejim dostupa: <https://grnjournal.us/index.php/STEM/article/download/8148/7884/14529>

